

Adroddiad i'r	Pwyllgor Craffu Perfformiad
Dyddiad y cyfarfod	30 Ionawr 2025
Pennaeth Gwasanaeth	Catrin Roberts, Pennaeth Gwasanaeth Cymorth Corfforaethol: Pobl
Awdur yr adroddiad	Rhian Evans, Cydlynnydd Craffu
Teitl	Trefniadau i Adolygu Cyflwyno'r Gwasanaeth Gwastraff ac Ailgylchu Newydd

1. Am beth mae'r adroddiad yn sôn?

- 1.1. Mae'n amlinellu'r trefniadau arfaethedig i gynnal yr adolygiad ar y gwaith o gyflwyno'r Gwasanaeth Gwastraff ac Ailgylchu newydd.

2. Beth yw'r rheswm dros lunio'r adroddiad hwn?

- 2.1. Gofyn i'r Pwyllgor Craffu Perfformiad sefydlu proses yn ffurfiol i ymgymryd â'r gwaith o adolygu sut y cafodd y Gwasanaeth Gwastraff ac Ailgylchu newydd ei gynllunio, ei weithredu a'i gyflwyno a derbyn canfyddiadau'r adolygiad maes o law.

3. Beth yw'r Argymhellion?

Bod y Pwyllgor yn:

- 3.1. ystyried cynnwys yr adroddiad a'r cylch gorchwyl drafft i gynnal yr adolygiad (Atodiad 1).
- 3.2. cadarnhau'r trefniadau arfaethedig i gynnal yr adolygiad, fel y manylir ym mharagraffau 4.5 a 4.6 yn yr adroddiad; ac yn
- 3.3. cytuno i dderbyn y canfyddiadau a chasgliadau'r adolygiad maes o law.

4. Manylion yr adroddiad

- 4.1. Ar 3 Mehefin 2024, dechreuodd y Cyngor gyflwyno ei Wasanaeth Gwastraff ac Ailgylchu newydd. Cafodd y system newydd hon i gasglu ac ymdrin â gwastraff domestig ei rhoi ar waith ar draws y sir ar yr un pryd ac o ganlyniad, dyma oedd y newid mwyaf i wasanaeth gan y Cyngor ers ei sefydlu ym 1996.
- 4.2. O fewn yr ychydig wythnosau cyntaf, daeth i'r amlwg bod cryn nifer o gasgliadau gwastraff domestig yn cael eu methu neu'n hwyr yn aml, a oedd yn achosi rhwystredigaeth a dicter ymysg trigolion. Canlyniad hyn oedd bod aelodau etholedig a chanolfan alwadau'r Cyngor wedi'u boddi gan ymholiadau a chwynion. Am y rhesymau hyn, cyflwynodd Arweinydd y Cyngor ynghyd ag Aelod Etholedig yr Amgylchedd a Chludiant gais Craffu yn gofyn i bwyllgor craffu perthnasol y Cyngor edrych yn fanwl ar y problemau a gododd wrth gyflwyno'r gwasanaeth newydd, beth wnaeth eu hachosi ac effeithiolrwydd yr ymateb i liniaru'r effaith ar drigolion. Fe wnaeth nifer o drigolion hefyd gysylltu â'r Cyngor yn gofyn iddo edrych ar y broses o gyflwyno'r gwasanaeth newydd ac ar faterion yn ymwneud â pha mor hawdd ei ddefnyddio oedd y gwasanaeth i drigolion oedd ag anabledau a/neu nodweddion gwarchoddedig.
- 4.3. Ystyriodd y Grŵp Cadeiryddion ac Is-gadeiryddion Craffu'r ceisiadau craffu i ddechrau yn ei gyfarfod ym mis Gorffennaf 2024 gan benderfynu bod y mater yn deilwng o gael ei archwilio'n fanwl. Cytunwyd y byddai'r Grŵp, yn ei gyfarfod ym mis Medi, yn llunio cylch gorchwyl drafft ar gyfer yr adolygiad. Yn y cyfamser, tra bu aelodau'r Grŵp hwnnw'n trafod gyda'u pleidiau gwleidyddol pa faterion neu agweddau ar y broses gyflwyno roeddent yn dymuno iddynt gael eu cynnwys yng nghylch gorchwyl yr adolygiad, dwedwyd wrth y swyddogion am gychwyn ymholiadau ar y math o gymorth allanol a allai fod ar gael i gefnogi adolygiad manwl, ynghyd â chostau cysylltiedig.
- 4.4. Yn ei gyfarfod ym mis Medi 2024, ystyriodd y Grŵp Cadeiryddion ac Is-gadeiryddion Craffu ddwy ddogfen cylch gorchwyl ddrafft. Roedd un wedi'i dwyn ynghyd gan y Cyngorydd Karen Edwards ar ran y Grŵp Annibynnol, a'r llall gan swyddogion, wedi'i llunio fel sail i drafod yn unig, i gynorthwyo'r aelodau i ffurfio cylch gorchwyl. Rhannwyd copiâu o'r sylwadau gan Grŵp Plaid Cymru (yr unig Grŵp nad oedd wedi'i gynrychioli ar y Grŵp Cadeiryddion ac Is-gadeiryddion) ynglŷn â pha agweddau roeddent hwy'n

credu y dylent gael eu cynnwys yn yr adolygiad hefyd. Ar ôl ystyried yr holl ddogfennau, cyfarwyddwyd y swyddogion gan y Grŵp i gydweithio â'r Cynghorydd Karen Edwards i lunio fersiwn gyfun o'r ddau gylich gorchwyl a gyflwynwyd, a chynnwys pwyntiau arwyddocaol eraill a godwyd yn ystod y drafodaeth yn y cyfarfod hwnnw. Ar ôl ei chwblhau, roedd dogfen ddiwygiedig y cylch gorchwyl i gael ei rhannu â'r holl gynghorwyr sir ac aelodau Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio'r Cyngor cyn cynnal gweithdy i holl aelodau'r Cyngor i drafod trefniadau i gynnal yr adolygiad.

4.5. Cynhaliwyd y gweithdy i holl aelodau'r Cyngor ar 19 Tachwedd ac yn ystod hwnnw, trafodwyd y cylch gorchwyl drafft a'r darpar drefniadau i gynnal yr adolygiad. Yn dilyn y drafodaeth honno, gwnaed ambell fân-ychwanegiad arall i ddogfen ddrafft y cylch gorchwyl, yn ymwneud â rheoli risg, lles ac asesiadau o effaith ar gydraddoldeb. Ar ôl y gweithdy i'r aelodau i gyd, fe wnaeth y Grŵp Cadeiryddion ac Is-gadeiryddion Craffu, yn ei gyfarfod ym mis Tachwedd, ystyried yr adborth a gafwyd yn ystod y gweithdy, ynghyd â dogfen ddiwygiedig y cylch gorchwyl oedd yn cynnwys y newidiadau a awgrymwyd yn y gweithdy. Ar ddiwedd ei drafodaethau, cytunodd y Grŵp ar argymhell y dull canlynol i gynnal yr adolygiad; bod

- Grŵp Tasg a Gorffen (TaG) yn cael ei sefydlu er mwyn cynnal yr adolygiad.
- y Grŵp TaG yn cynnwys 12 aelod – gyda'r nod o sicrhau cynrychiolaeth ddaearyddol a gwleidyddol deg ar y Grŵp TaG, dylid gofyn i bob un o Grwpiau Ardal yr Aelodau benodi dau aelod nad ydynt yn Aelodau Cabinet ar hyn o bryd nac yn aelodau Cabinet o'r weinyddiaeth flaenorol i wasanaethu ar y Grŵp (mae'r ddeddfwriaeth ar gyfer gweithgarwch craffu'n gwahardd aelodau Cabinet cyfredol rhag gwasanaethu yn unrhyw ymchwiliadau neu drafodaethau craffu. Fodd bynnag, gan y bydd yr adolygiad yn edrych ar benderfyniadau ynghlwm â chyflwyno'r gwasanaeth newydd a wnaed yn ystod y weinyddiaeth gyfredol a'r un flaenorol, mae'n debyg o edrych ar benderfyniadau'r ddwy weinyddiaeth, ac aelodau Cabinet cyfredol a blaenorol yn debygol o gael eu galw i roi tystiolaeth yn rhan o'r adolygiad. Gan hynny, pe bai unrhyw aelod o'r Grŵp TaG yn aelod o'r Cabinet blaenorol, byddai ganddynt gysylltiad sy'n peri rhagfarn yn erbyn unrhyw benderfyniadau a wnaed gan y Cabinet hwnnw ac ni allent archwilio'r penderfyniadau hynny yn rhan

o'r adolygiad, ac yn sgil hynny yr argymhellir nad yw aelodau Cabinet y weinyddiaeth flaenorol yn cael eu penodi i fod ar y Grŵp TaG).

- y Grŵp TaG yn penodi ei gadeirydd ei hun o blith ei aelodaeth. Bydd hefyd yn cytuno ar ei ffrydiau gwaith ei hun, amserlen ei gyfarfodydd, a hefyd a oes angen iddo gael cyngor neu gymorth arbenigol annibynnol.
- Bydd disgwyl i'r Grŵp TaG gynnal a chwblhau ei adolygiad o fewn cyfnod o 12 mis. Os daw i'r amlwg wrth i'r adolygiad fynd rhagddo y bydd angen mwy o amser er mwyn cynnal adolygiad trylwyr, gall y Grŵp TaG ofyn am estyniad i'w amserlen trwy adroddiad cynnydd un ai i'r Grŵp Cadeiryddion ac Is-gadeiryddion Craffu neu'r Pwyllgor Craffu a'i sefydlodd.

4.6. Er mwyn hwyluso sefydlu Grŵp TaG ffurfiol i gynnal yr adolygiad, derbyn ei ganfyddiadau, a chyfathrebu ei gasgliadau i aelodaeth ehangach y Cyngor a thrigolion maes o law, mae angen penodi un o'r Pwyllgorau Craffu i oruchwylio'r broses. Argymhellodd y Grŵp Cadeiryddion ac Is-gadeiryddion Craffu y dylid penodi'r Pwyllgor Craffu Perfformiad fel y pwyllgor dynodedig at y diben hwn. Nid oes disgwyl i'r Pwyllgor ei hun gynnal yr adolygiad, dim ond ei roi ar waith a derbyn ei adroddiad(au). Mae gofyn i'r Pwyllgor felly gytuno i'r cais a gweithredu fel y corff i adrodd yn ffurfiol wrtho yn rhan o'r adolygiad.

5. Sut mae'r penderfyniad yn cyfrannu at Gynllun Corfforaethol 2022 i 2027: Y Sir Ddinbych a Garem?

5.1. Bydd adolygiad manwl o'r holl gamau oedd ynghlwm â chyflwyno'r Gwasanaeth newydd yn helpu i weld a oedd unrhyw gyfleoedd wedi'u colli neu fylchau yn ystod camau cynllunio, rheoli a/neu weithredu'r prosiect. Bydd hyn yn helpu i lywio prosiectau trawsnewid busnes neu wasanaeth yn y dyfodol gyda'r bwriad o sicrhau bod pobl yn cyfrif Cyngor Sir Ddinbych fel un sy'n cael ei gynnal yn dda ac sy'n perfformio'n llwyddiannus.

6. Faint fydd hyn yn ei gostio a sut fydd yn effeithio ar wasanaethau eraill?

6.1. Bydd costau staffio'r tîm craffu a fydd yn gysylltiedig â'r adolygiad, lle bo modd, yn cael eu cadw o fewn cyllideb y Gwasanaethau Democrataidd. Ar gyfer costau ychwanegol,

mae ymrwymiad wedi'i wneud i ddarparu adnoddau ariannol i gaffael unrhyw gyngor neu gymorth arbenigol mae'r Grŵp TaG ei angen, yn ddibynnol ar ddadansoddiad ar sail tystiolaeth o werth am arian disgwylidig unrhyw gymorth.

7. Beth yw prif gasgliadau'r Asesiad o Effaith ar Les?

7.1. Nid oes angen Asesiad o Effaith ar Les ar gyfer y penderfyniad hwn. Yn rhan o'i adolygiad, bydd y Grŵp TaG yn archwilio'r Asesiadau o Effaith ar Les a luniwyd ac a adolygwyd wrth gynllunio, gweithredu a chyflwyno'r Gwasanaeth newydd.

8. Pa ymgynghoriadau sydd wedi'u cynnal gyda Chraffu ac eraill?

8.1. Mae'r Grŵp Cadeiryddion ac Is-gadeiryddion Craffu wedi bod yn rhan fawr o lunio'r cylch gorchwyl arfaethedig, ac roedd cyfle i'r holl gynghorwyr sir ac aelodau'r Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio gyfrannu at y cylch gorchwyl a'r darpar drefniadau i gynnal yr adolygiad yn ystod y gweithdy i holl aelodau'r Cyngor ym mis Tachwedd 2024.

9. Datganiad y Prif Swyddog Cyllid

9.1 Oherwydd arwyddocâd y prosiect hwn o newid strategol, a nifer y trigolion sydd wedi'u heffeithio ar hyd a lled y sir, mae'n bwysig bod y sefydliad yn dysgu o'r profiad hwn. Mae'r cynigion sydd yn yr adroddiad i ddefnyddio adnoddau sy'n bodoli eisoes lle bo modd, wrth ystyried costau a manteision cyngor arbenigol i gefnogi'r Grŵp Tasg a Gorffen, yn briodol ac yn gymesur.

10. Pa risgiau sydd ac a oes unrhyw beth y gallwn ei wneud i'w lleihau?

10.1. Cyflwyno'r Gwasanaeth newydd hwn, gan ei fod yn wasanaeth mae pob aelwyd yn y sir yn ei ddefnyddio, oedd y newid mwyaf i ddarpariaeth gwasanaeth mae'r Cyngor wedi'i wneud hyd yma. Mae hi felly yn hollbwysig bod unrhyw fylchau wrth gynllunio, rheoli a/neu gyflawni'r prosiect yn cael eu nodi, a bod gwersi'n cael eu dysgu gyda'r bwriad o liniaru unrhyw risgiau a allai godi wrth gynllunio prosiectau trawsnewid busnes/gwasanaeth yn y dyfodol. Bydd hyn yn helpu i sicrhau bod gwasanaethau o safon yn cael eu darparu i drigolion gan hefyd ddiogelu enw da'r Cyngor.

11. Pŵer i wneud y penderfyniad

11.1. Adran 21 o Ddeddf Llywodraeth Leol 2000 ac Adran 7 o Gyfansoddiad y Cyngor.